

MOSOLYGÓ LÁSZLÓ

A FÖLDHASZNOSÍTÁSI SZERKEZET TÖRTÉNELMI VÁLTOZÁSA EGERBEN

ABSTRACT: (Les changements historiques de la structure de l'utilisation du sol de la ville Eger) Cette étude examine les changements historiques et la nature actuelle de la structure de l'utilisation du sol de la ville Eger, par rapport particulier aux caractères urbains de cette structure.

Le trait caractéristique le plus important de la structure de l'utilisation du sol, dès 1865 jusqu' à nos jours, est la proportion élevée du vignoble. On peut montrer en même temps dans l'agriculture de la ville les signes urbains de l'utilisation du sol aussi.

Les différences qui existent dans le niveau du caractère urbain, entre Eger et notre ville la plus grande, c'est-à-dire Budapest, peuvent s'expliquer par leur rôle différent, qu' elles jouent dans la concentration de la population.

Du point de vue de l'agriculture urbaine ce sont les jardins cultivés par les propriétaires privés qui jouent le rôle le plus important.

1. BEVEZETÉS

Eger mezőgazdasága az elmúlt századok során bortermelése révén tett méltán szert országos és nemzetközi hírnévre. A szőlő ma is kiemelkedő jelentőségű a város mezőgazdaságában, bár súlya korántsem olyan nagy, s a bor távolról sem olyan meghatározó és integráló szerepű a település gazdaságában, mint a történelem korábbi időszakaiban. A város földhasznosításának egész eddigi története során a szőlő kölcsönzött sajátos jelleget, anélkül azonban, hogy meggátolta volna a városi típusú mezőgazdaság egyéb jegyeinek bizonyos mértékű érvényesülését.

Jelen tanulmány célja a földhasznosítási szerkezet történelmi változásainak és napjainkra kialakult sajátosságainak vizsgálata különös tekintettel a művelésági struktúra sajátosan városi (városellátó) vonásaira. A történeti fejlődés menet adatbázisát az 1865-ös, az 1895-ös és az 1935-ös országos jellegű összeírások alkotják.

Az összehasonlító vizsgálatokhoz az országos* átlagok mellett felhasználtuk Budapestnek, mint legvárosiasabb településünknek és -- egy korábbi tanulmányunkat (MOSOLYGÓ L. 1978) alapul véve -- az alföldi városoknak az adatait is.

2. EGER FÖLDHASZNOSÍTÁSI STRUKTÚRÁJÁNAK TÖRTÉNETI ALAKULÁSA

Eger földhasznosítási szerkezetének legjellemzőbb vonása -- egész általunk vizsgált története során -- a szőlőterület magas aránya, amely valamennyi tekintetbe vett időpontban meghaladta az országos átlagot. 1865-ben 41 %-kal részesedett a szőlő Eger földterületéből, amely az akkori országos átlag 26-szorosa volt (1. táblázat). Ez rendkívül erőteljes táji specializációra utal, bár lehetséges, hogy a korábbi századokban -- legalábbis a magyar városok esetében -- a szőlő magasabb aránya a városi mezőgazdaság egyik sajátos vonása volt. A feudális korban számos városban a gazdaság a szőlő- és bortermelésen alapult, sőt igazi polgárnak is csak azt tekintették, aki a városi ház mellett, a város határában fekvő kerttel, szőlővel is rendelkezett (EPERJESSY K. 1971).

A XIX. század végén Eger szőlői is áldozatul estek a filoxérának. E térségben 1886-ban ütötte fel fejét a filoxéra és rövid három év alatt a szőlők zömének pusztulását eredményezte (SZEDERKÉNYI N. 1897). A rekonstrukcióra az 1890-es évek végén és századunk elején került sor (LADÁNYI M. 1936). Az 1865-ös és az 1895-ös adatok összevetése a szőlők 85 %-os pusztulására utal. A veszteség oly nagy volt, hogy a felújított szőlőterület nagysága és aránya többé soha nem érhetett el az 1865-ös szintet. Századunkban is a város szőlőterületének 20 %-os csökkenése figyelhető meg, ennek okai azonban már a társadalom és a gazdaság szféráiban kereshetők.

A szőlő 1865-ös igen magas aránya megmagyarázza az egyéb művelési ágak országos átlagnál alacsonyabb részesedését. A szőlőn kívül csak a "haszonvehetetlen" terület haladta meg az országos arányt, annak több mint másfélszerese volt. A művelés alól kivett terület magasabb aránya a városi típusú mezőgazdaság egy sajátos jellemvonása. Az 1865-ös adatokból azonban hiba lenne erre következtetni, mivel a "haszonvehetetlen" földek zöme valóban olyan területeket jelenthetett, amelyek mezőgazdasági művelésre alkalmatlannak bizonyultak. Eerre utal az a tény,

* Az országos adatok Magyarország mindenkori területére vonatkoznak, 1895-ben Fiume és Horvát-Szlavonország nélkül.

hogy 1865 és 1895 között mind Egerben, mind országosan csökkent a "haszonvehetetlen" területek aránya és nagysága. Még az 1895-ös adatok sem tűnnek megbízhatónak az említett következtetés szempontjából. Az alföldi városok földhasznosítási szerkezetének történeti vizsgálata (MOSOLYGÓ L. 1978) alapján ugyanis e városok földadó alá nem eső területének átlagos aránya, ha csak kevéssel is, de elmarad az országos átlagtól. Az alföldi városoknak a -- nem városi településeket is tartalmazó -- országos átlagnál alacsonyabb infrastrukturális ellátottsága -- legalábbis -- nem valószínű, bár e témában is további vizsgálatokra lenne szükség.

1. sz. táblázat

Eger földhasznosítási szerkezete 1865--1989

	1865		1895		1935		1989	
	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%
Szántó	903,0	15,3	3282,1	54,5	2123,0	34,5	1671,3	18,1
Kert és gyümölcsös			271,6	4,5	328,6	5,3	613,0	6,2
Szőlő	2419,4	40,9	241,1	3,9	1496,3	24,3	1198,4	13,1
Gyep	1085,0	18,3	1044,5	17,4	931,7	15,1	931,4	10,2
Erdő	767,1	13,0	776,3	12,9	772,3	12,5	2523,4	27,5
Művelés alól kivett terület*	746,4	12,5	408,6	6,8	507,0	8,3	2282,5	24,9
Összes terület	5920,9	100,0	6024,2	100,0	6158,9	100,0	9220,0	100,0

1865 és 1895 között a földhasznosítás intenzitásának erőteljes csökkenése volt jellemző Egerben, amely ellentétes volt az országosan jellemző emelkedő tendenciával. 1865-ben még 2,27 szántóegység jutott egy hektár termőterületre, 1895-ben csak 0,99, bár még ez az érték is meghaladta az országos átlagot (0,64). A csökkenés a szőlők pusztulásának következménye. A szőlő rovására lényegesen megnőtt a szántóterület aránya, az 1895-ben már statisztikailag is megfogható kert

* 1865-ben haszonvehetetlen, 1895-ben nem termő, 1935-ben földadó alá nem eső terület.

aránya 3,5-szerese az országos átlagnak. A szőlő részesedése -- minden csökkenés ellenére -- négyszer nagyobb az országos értékénél.

Legvárosiasabb településünk, Budapest földhasznosítási struktúrája 1895-ben főként a kert, valamint a szőlő magas arányával tűnt ki az országos átlagból. A művelés alól kivett terület aránya és az infrastrukturális fejlettség közötti kapcsolat azonban az 1895-ös adatok alapján -- a fentebb már említett gondok miatt -- nem ítéltető meg egyértelműen. Ugyanilyen fenntartásra ad okot az a tény is, hogy 1895-ben a földadó alá nem eső terület aránya Egerben nagyobb volt mint Budapesten. A városi típusú mezőgazdaság legfontosabb jegyeként tehát az intenzív művelési ágak, mindenekelőtt a kert magas aránya értékelhető ebben a korban. Budapest földhasznosítási szerkezetében 1895-ben a kert több mint hatszor nagyobb aránnyal szerepelt mint országos átlagban. Egerben a kert aránya 4,5 % volt az országos 1,3 %-kal szemben. A mezőgazdaság városi jellege a városok nem mezőgazdasági népességkoncentrációjával kapcsolatos. Érthető e jelleg szerényebb kifejlődése Egerben, ha figyelembe vesszük, hogy az 1900. évi népszámlálás szerint a mezőgazdasági keresők az összes keresőből Budapesten 1,4 %-kal, Egerben pedig még 28,5 %-kal részesedtek. Érdemes megemlíteni, hogy 1895-ben az alföldi városokban a kert aránya felét sem érte el az országos átlagnak (MOSOLYGÓ L. 1978).

Budapest az elmúlt század végén a legdinamikusabban fejlődő magyar város volt. Eger viszont lemaradt a kapitalizmus ipari versenyében -- még szűkebb környezetéhez képest is. Az alföldi városokhoz viszonyítva azonban pozíciója továbbra is kedvezőbb volt.

A népességkoncentráció eltérő szintje magyarázza azt a látszólagos ellentmondást is, hogy miközben Budapesten a kert aránya csaknem kétszerese volt az Egernek -- a történelmi források egybehangzó állítása szerint -- a kertészet a város határán messze túlmutató jelentőségű volt Egerben. A XIX. század első felére vonatkozóan FÉNYES E. (1851.) a szőlő- és bortermelés mellett a gyümölcsstermesztést emelte ki. A század második felében megjelent forrás szerint a Tisza jobb partján lévő alföldi területeket Eger látta el nyári gyümölccsel, s az Eger-patak völgyében termesztett zöldség Gyöngyös és Miskolc piacára is eljutott (MONTEDEGOI ALBERT F. 1868). BOROVSZKY S. (1909) monográfiája szerint az egri kofák látták el zöldséggel Észak-Magyarország egész területét, gyümölcsből pedig kivitelre is jutott.

A Budapesthez képest alacsonyabb kertterületi arány és a táji specializációként is jelentkező kertészeti termelés közötti látszólagos ellentmondást a népesség-

koncentráció eltérő szintje okozza. Egerben 1895-ben 10,5 ha kert jutott egy lakosra, Budapesten csak 1,8 ha (1900. évi népességgel számolva).

1895 és 1935 között Eger földhasznosításának intenzitása az intenzív művelési ágak, mindenekelőtt a szőlő arányának jelentős növekedése következtében emelkedett. Fokozódtak a földhasznosítás városi vonásai (a szántó és a kevésbé intenzív művelési ágak alacsonyabb, a kert és a művelés alól kivett terület magasabb aránya), s ismét igen karakterisztikussá vált a város földművelésében a szőlő súlya. A földhasznosítási struktúra városi jellegében azonban nőtt a különbség Eger és Budapest között, az utóbbi javára (2. sz. táblázat).

2. sz. táblázat

	Eger	Magyarország	Budapest
Szántó	34,5	60,9	20,7
Kert	5,3	1,4	17,2
Szőlő	24,3	2,2	3,1
Gyep	15,1	17,5	8,9
Erdő	12,5	11,9	11,6
Nádas	-	0,3	-
Műv. alól kivett terület	8,3	5,8	38,5
Összesen	100,0	100,0	100,0

1935-ben a kert aránya Budapesten már több mint háromszorosa volt az egerinek, a művelés alól kivett területeké pedig közel ötszöröse. A két világháború közötti lelassult gazdasági fejlődés nem ösztönözte Egerben a népességkoncentrációt.

1935 és 1989 között a földhasznosítás városi vonásait tekintve határozott közeledés állapítható meg Eger és Budapest között. A budapesti kertterület aránya az egerinek háromszorosáról 2,5-szeresére, a művelés alól kivett terület ötszöröséről szintén 2,5-szeresére csökkent, s a szántó arányát tekintve is közeledés állapítható

meg. A különbségek csökkenése azonban csak részben köszönhető Eger fejlődésének, közben ugyanis Budapest mezőgazdaságának városellátó jellege is gyengült.

3. A VÁROS MŰVELÉSÁGI MEGOSZLÁSÁNAK MAI JELLEMZŐI

Eger jelenlegi földhasznosítási struktúrájában is több speciális vonás mutatható ki. A legfeltűnőbb a szőlőterület magas aránya, amely kilencszerese az országos átlagnak (3. sz. táblázat). A művelés alól kivett terület aránya több mint kétszerese, az erdőé másfélszerese. Figyelemreméltó a kert magasabb és a szántó lényegesen alacsonyabb részesedése is.

A lejtős területek, a kevésbé termékeny talajok (a szántó átlagos termőhelyi értékszáma 35) részben megmagyarázzák a város földhasznosítási szerkezetének mai sajátosságait. E jellemzők tükrözik azonban a korábban felvázolt történelmi fejlődés, valamint az aktuális társadalmi-gazdasági tényezők hatását is.

Eger mai földhasznosítási szerkezete -- ha nem is olyan kifejezett formában, mint Budapesté -- városi jelleget mutat, csakúgy mint a megvizsgált korábbi történelmi periódusokban.

A szőlő kitüntetett aránya elsősorban történelmileg kialakult táji specializáció következménye. A művelés alól kivett terület és a kert országosnál magasabb, a szántó és a gyepek alacsonyabb aránya a városi típusú földhasznosítás sajátja. A földhasznosítás városi jellegének budapestinél alacsonyabb szintje a két város népességkoncentrációs szerepében megmutatkozó jelentős különbség egyenes következménye.

A város földterületének művelésági megoszlása fekvés szerint is sajátos vonásokat mutat. A városokat és községeket egyaránt tartalmazó országos átlag szerint a települések területének döntő részét (91 %-át) a külterület teszi ki. A városi földhasznosításra a belterület növekvő aránya jellemző. Eger belterületének aránya is meghaladja az országos (7 %-os) arányt, de jóval Budapest értéke (71 %) alatt marad (3. sz. táblázat).

	Szántó		Kert		Gyümölcsös		Szőlő		Gyep		Erdő		Művelés alól kivett terület		Összesen	
	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%
Belte- rület	13.3093	1,0	214.9471	16,0	-	-	-	-	3.2058	0,2	-	-	1108.5729	82,8	1340.0297	100
	%	0,8	45,0	-	-	-	-	0,3	-	-	-	-	48,6	-	14,5	-
Külte- rület	1534.5384	21,9	-	-	40.6871	0,6	960.2277	13,7	887.7147	12,7	2487.3664	35,5	1102.5139	15,6	7013.0482	100
	%	91,8	-	-	30,1	80,1	95,3	98,6	48,3	76,1	-	-	-	-	-	-
Zárt- kert	123.4369	14,2	262.7602	30,3	94.2672	10,9	238.2100	27,5	40.4648	4,7	36.0188	4,2	71.4112	8,2	866.5718	100
	%	7,4	55,0	69,9	19,9	4,4	1,4	3,1	9,4	-	-	-	-	-	-	-
Össze- sen	1671.2873	18,1	477.7019	5,2	134.9543	1,0	1198.4377	13,1	931.3853	10,2	2523.3852	27,5	2282.4980	24,9	9219.6497	100
	%	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

3. sz. táblázat. Eger földterületének megoszlása művelési ágak és fekvés szerint (1988)

Településeink belterületének két meghatározó földhasznosítási ága a művelés alól kivett terület és a kert. Város és falu között e tekintetben csak számszerű különbségek vannak, bár ezek lényegesek. Feloldhatatlan gondot jelent, hogy a kertnek mint művelési ágának a fogalma nem egységesen értelmezett,* a külterületre vonatkozóan a fogalom használata megszűnt, s számos kertészeti kultúrát ma már szántóföldön is termesztnek. A kertészeti ágazat tényleges súlya így csak mélyebb vizsgálattal ítéltethető meg. A belterületen a városi földhasználatnak egyébként sem a kert magasabb aránya a kifejezője, hanem a művelés alól kivett területeké. Ennek alapján Eger belterületének művelésági struktúrája Budapestnél is városiasabb.**

Településeink külterülete a mezőgazdasági termelés fő helyszíne, aránya a belterület bővülésének ütemében csökken. A külterület aránya Egerben ugyan kisebb, mint országos átlagban, de még mindig jóval nagyobb mint Budapesten. A termőterült döntő többsége e zónában található, de a földhasznosítás a három övezet közül itt a legkevésbé intenzív. A művelés alól kivett terület aránya jóval alacsonyabb mint a belterületen, de az országos átlagnak csaknem kétszerese.

A zártkertben a művelés alól kivett terület aránya még alacsonyabb, lényegesen nagyobb azonban az intenzív művelési ágak, vagyis a kert, a gyümölcsös és a szőlő szerepe. Kiszámítottuk a földhasznosítás intenzitásának mutatóját településrészenként. Ennek alapján a legintenzívebb földhasználat a belterületre jellemző (3,8 szántóegység/ha termőterület), a leginkább extenzív a külterületre (1,2). A zártkertek ismét magas, a belterületét megközelítő intenzitásukkal (3,6) tűnnek ki. A mezőgazdaságnak a földhasznosítási struktúra alapján megítélhető városi jellege szempontjából Egerben a zártkertek a legfontosabbak. Itt koncentrálik a város gyümölcsöseinek 70 %-a, kertterületének 55 %-a, s a szőlőnek is 20 %-a.

Figyelemreméltó sajátosságokat mutat a város művelésági szerkezete tulajdonformák szerint is (4. sz. táblázat). Az állami szektorban az erdőgazdálkodás játszik meghatározó szerepet, itt koncentrálik a város erdőterületének 81 %-a. A szövetkezeti szektort a szántó, a szőlő és a gyepek városi átlagot meghaladó aránya jellemzi. Intenzívebb földhasznosítási szerkezet figyelhető meg a tanácsi

* "Kert a belterület nagyüzemi művelés alatt álló részén és a zártkertben elhelyezkedő, főként zöldség-, virág- vagy vegyes (gyümölcsös-zöldség-szőlő) termesztés célját szolgáló terület, továbbá a község belterületének nagyüzemi művelés alatt nem álló részén valamennyi földrészlet a művelés alól kivett terület kivételével és a zártkertben az 1500 m²-nél kisebb, egyébként szántónak minősülő terület." (MANCZEL J. 1983. p. 289).

** További vizsgálatokat igényel a művelés alól kivett területek hasznosítása is.

	Szántó		Kert		Gyümölcsös		Szőlő		Gyep		Erdő		Művelés alól kivett terület		Összesen	
	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%	ha	%
Állami	1523.168	4,0	24.5257	0,7	13.3301	0,4	164.8751	4,4	80.5551	2,2	2040.5752	54,5	1267.3093	33,9	3743.7446	100
szeke- tor	9,1		5,1		9,9		13,8		8,6		80,9		55,5		40,6	
Szövet- kezeti	1354.4256	39,9	7.2732	0,1	11.3785	0,4	731.6673	21,6	724.2449	21,4	373.2417	11,0	190.9211	5,6	3392.4959	100
szeke- tor	81,0		1,5		8,8		61,1		77,8		14,8		8,4		36,8	
Tanácsi	107.9528	9,6	148.6687	13,3	41.9039	3,7	137.1745	12,3	121.8893	10,9	105.3903	9,4	456.3322	40,8	1119.3117	100
szeke- tor	6,5		31,1		31,1		11,4		13,1		4,2		20,0		12,1	
Egyéni tulaj- don*	56.5921	5,9	297.2343	30,8	67.8418	7,0	164.7208	17,1	4.6960	0,5	5.0771	0,5	367.9354	38,2	964.0975	100
Össze- sen	1671.2873	18,1	477.7019	5,2	134.9543	1,0	1198.4377	13,1	931.3853	10,2	2523.3852	27,5	2282.4980	24,9	9219.6497	100
	100,0		100,0		100,0		100,0		100,0		100,0		100,0		100,0	

* Tartós földhasználattal együtt.

4. táblázat: Eger földterületének megoszlása művelési ágak és tulajdonformák szerint.

szektornál, a legbelterjesebb gazdálkodás azonban az egyéni földhasználókra jellemző.

A város teljes területének mintegy 11 %-a van egyéni tulajdonban, itt található azonban a kertek 62 %-a, a gyümölcsösök fele, s a szőlőterület 14 %-a is. Ha a mezőgazdaság városi jellegét meghatározó intenzív földhasznosítási struktúra szempontjából a településrészek közül a zártkerteket minősítettük a legfontosabbnak, akkor az egyes tulajdonformák közül elsősorban az egyéni földtulajdont illeti meg e minősítés. Az egyéni földhasználat legnagyobb arányát éppen a zártkertekben éri el. A kistermelők intenzívebb, tehát városiasabb jellegű területfelhasználásának, illetve mezőgazdasági termelésének egyik leglényegesebb oka az lehet, hogy ellentétben a mezőgazdasági nagyüzemekkel, ők ténylegesen érdekeltek a szállítási költségek csökkentésében. A nagyüzemetek költségek nemigen orientálják, hiszen felvásárlási rendszerünk lehetővé teszi, hogy a szállítás terheit egészében a fogyasztóra hárítsák (ILLÉS I. 1975). Ez egyik fontos oka lehet a budapesti mezőgazdaság városellátó jellege II. világháború után megfigyelhető csökkenésének is.

4. ÖSSZEGZÉS

- a.) Eger földhasznosítási struktúrájának az általunk megvizsgált korszakban a szőlő kimagasló aránya volt a legfeltűnőbb jegye. Kivételt csak az 1895-ös összeírás mutat, amelynek adatai a filoxéra pusztításáról tájékoztatnak.
- b.) Az elsősorban táji specializációként értékelhető szőlő- és bortermelés mellett a földhasználat városi jegyei is kimutathatók Eger mezőgazdaságában.
- c.) A városi jelleg szintjében Eger és legnagyobb népességkoncentrációnk, Budapest között meglévő különbségek 1895 és 1935 között fokozódtak, a II. világháború után -- a budapesti mezőgazdaság városi jellegének csökkenése következtében is -- enyhültek.
- d.) A városi mezőgazdaság sajátja a külterület rovására növekvő belterület. Eger ezen arányok alapján is az országos átlag és Budapest között áll.
- e.) A belterület városi vonása a művelés alól kivett terület magas aránya. E tekintetben Eger megelőzi Budapestet.
- f.) A termőterület legnagyobb intenzitását ugyan a belterületen éri el, de a városellátás szempontjából a város zártkerti részei a legfontosabbak, mert itt koncentráldik az intenzív művelési ágak jelentősebb része.

- g.) A tulajdonformákat illetően a városi jelleg az egyéni földhasználók művelésági szerkezetében a legkifejezettebb, s ez minden bizonnyal összefügg azzal a ténnyel is, hogy -- ellentétben a nagyüzemekkel -- a kistermelők ténylegesen érdekeltek szállítási költségeik csökkentésében.

IRODALOM

- Balássy F. -- Szederkényi N. (1890--1897): Heves vármegye története, I--IV. kötet. Eger. 331. p., 504. p., 483. p., 507. p.
- Borovszky S. (1909): Heves vármegye monográfiája. Budapest. 699. p.
- Eperjessy K. (1971): Városaink múltja és jelene. Budapest 308. p.
- Fényes E. (1851): Magyarország geographiai szótára, I--IV. kötet. Pesten. 312. p., 285. p., 306. p., 350. p.
- Illés I. (1975): Regionális gazdaságtan. Budapest. 289. p.
- Ladányi M. (1936): Heve vármegyei ismertető és adattár. Magyar városok és vármegyék monográfiája XX. kötet. Budapest. 665. p.
- Manczel J. (szerk.) (1983): Statisztikai módszerek alkalmazása a mezőgazdaságban. Budapest. 495. p.
- Montedegói Albert F. (1868): Heves és Külső-Szolnok törvényesen egyesült vármegyéknek leírása. Eger. 548. p.
- Mosolygó L. (1978): Az alföldi városok földhasznosítási viszonyai az 1895-ös és az 1935-ös általános mezőgazdasági összeírás adatai alapján. Alföldi Tanulmányok 4. kötet, pp. 171--182.

STATISZTIKAI FORRÁSOK

- Magyarország művelési ágak szerinti terjedelme és földjövödelme. Hivatalos adatok szerint a Nagymélt. Magy. Kir. Helytartótanács rendeletéből kimutatva Budán. 1865.
- A Magyar Korona Országainak Mezőgazdasági Statisztikája, első kötet. Orsz. Magy. Kir. Statisztikai Hivatal. Budapest. 1897. (Magyar Statisztikai Közlemények Uj Folyam XV.)

- Magyarország mezőgazdaságának főbb üzemi adatai az 1935. évben törvényhatóságok és községek (városok) szerint. Magy. Kir. Közp. Statisztikai Hivatal. Budapest. 1938. (Magyar Statisztikai Közlemények Új Sorozat 105. kötet).
- A Magyar Királyságainak 1900. évi népszámlálása, második rész. A népesség foglalkozása községenként. Magy. Kir. Közp. Statisztikai Hivatal. Budapest. 1904. (Magyar Statisztikai Közlemények Új Sorozat. 2. kötet).
- Eger város földterületi összesítője 1988. dec. 31. Eger, Földhivatal.
- A Magyar Népköztársaság földterülete 1989. május 31-én. MÉM Földügyi és Térképészeti Hivatala Ingatlan nyilvántartási és Földhasználati Osztálya. Budapest. 1989.